

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVIII, СВ. 2

ISSN 0350-185X
UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXVIII, No. 2

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović,
Dr Sreto Tanasić, Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov,
Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE
2022

ISSN 0350–185X
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ
књ. LXXVIII, св. 2

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Слободан Реметић, др Јелица Симојановић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Викџор Фридман*

Главни уредник
Рајна Драгићевић

БЕОГРАД
2022

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

Секретар Уређивачког одбора

др Владан Јовановић

Рецензенти

др Милан Ајџановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Миливој Алановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Исидора Бјелаковић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Wayles Browne (Cornell University, USA), др Вера Васић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Јасна Влајић-Поповић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Дојчил Војводић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Ана Вујовић (Учитељски факултет, Београд), др Sanja Vulić (Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu), др Наташа Вуловић-Емонс (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Јасмина Грковић-Мејџор (САНУ, Београд), др Дара Дамљановић (Филозофски факултет, Београд), др Милорад Дешић (Филолошки факултет, Београд), др Наташа Драгин (Филозофски факултет, Нови Сад), др Рајна Драгићевић (Филолошки факултет, Београд), др Сања Ђуровић (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац), др Душанка Звекић-Душановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Andrea Zorka Kinda-Berlaković (Institut für Slawistik, Wien), др Ксенија Кончаревић (Филолошки факултет, Београд), др Часлав Копривица (Факултет политичких наука, Београд), др Веселинка Лаброска (Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопље), др Ивана Лазић-Коњик (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Александар Лома (САНУ, Београд), др Весна Ломпар (Филолошки факултет, Београд), др Александар Лукашанец (НАН, Минск), др Биљана Марић (Филолошки факултет, Београд), др Марјан Марковић (МАНУ, Скопље), др Александар Милановић (Филолошки факултет, Београд), др Софија Милорадовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Биљана Мишић-Илић (Филозофски факултет, Ниш), др Радивоје Младеновић (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац), др Ђорђе Оташевић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Ваца Павковић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Слободан Павловић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Наталија Панић Церовски (Филолошки факултет, Београд), др Људмила Поповић (Филолошки факултет, Београд), др Слободан Реметић (АНУРС, Бања Лука), др Стана Ристић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Владислава Ружић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Биљана Сикимић (Балканолошки институт САНУ, Београд), др Далибор Соколовић (Филолошки факултет, Београд), др Jan Sokółowski (Uniwersytet Wrocławski), др Вања Станишић (Филолошки факултет, Београд), др Рада Стијовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Јелица Стојановић (Филозофски факултет, Никшић), др Срето Танасић (АНУРС, Бања Лука), др Станислава Тофоска (Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопље), др Анатолиј Аркадьевич Турилов (Институт славяноведения, Москва), др Ирена Цветковић-Теофиловић (Филозофски факултет, Ниш), др Јован Чудомировић (Филолошки факултет, Београд), др Гордана Штрбац (Филозофски факултет, Нови Сад)

Израду и штампање финансирао је

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.
Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 22. 11. 2022.

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Коректура

мр Дивна Продановић, др Милена Јакић Шимшић, др Јелена Јанковић, др Јована Јовановић,
др Наташа Миланов, др Ана Миленковић, др Вања Миљковић, др Слободан Новокмет,
др Сандра Савић, др Милица Стојановић, др Бојана Тодић-Санковић, др Драгана Цвијовић

Коректура шексцова на руском
Стефан Милошевић

Коректура шексцова на енглеском
др Татјана Ружин Ивановић

Припрема за штампу
Давор Палчић (palcic@eunet.rs)

Штампа
Планета принт
Виноградски венац 9, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Миро Вуксановић: Научник Предраг Пипер	17
Људмила Поповић и Ксенија Кончаревић: Биографија академика Предрага Пипера	21
Ана Голубовић: Библиографија академика Предрага Пипера	25

Студије и расправе

Митра М. Релјић: Етика научника и професора Предрага Пипера	69
Митра М. Релич: Этика ученого и профессора Предрага Пипера	82
Mitra M. Reljić: The Ethics of the Scholar and Professor Predrag Piper	83
Ксенија Ј. Кончаревић: Историјат српске лингвистичке русистике у опусу академика Предрага Пипера	85
Ксения Е. Кончаревич: История сербской лингвистической русистики в трудах академика Предрага Пипера	99
Ksenija J. Končarević: History of Serbian Linguistic Russian Studies in the Opus of Academician Predrag Piper	100
Здравко М. Бабић: О типолошким истраживањима српског и других словенских језика академика Предрага Пипера	101
Здравко М. Бабић: О типологических исследованиях сербского и других славянских языков академика Предрага Пипера	113
Zdravko M. Babić: On Typological Investigations of Serbian and Other Slavic Languages by Academician Predrag Piper	113
Александар М. Милановић: Предраг Пипер као тумач славеносрпске епохе	115
Александар М. Миланович: Предраг Пипер как толкователь славяносербской эпохи	129
Aleksandar M. Milanović: Predrag Piper as an Interpreter of the Slavonic Serbian Age	130
Рајна М. Драгићевић, Милош В. Утвић: Лексиколошки допринос граматици границе Предрага Пипера	131
Райна М. Драгичевич, Милош В. Утвич: Лексикологический вклад в грамматику границы Предраг Пипера	145
Rajna M. Dragičević, Miloš V. Utvić: Lexicological Contribution to the Grammar of the Border of Predrag Piper	146

Јасмина М. Грковић-Мејџор: О пореклу оптативне употребе глаголског придева на <i>-л</i>	147
Јасмина М. Гркович-Мейџор: О происхождении оптативного употребления причастия на <i>-л</i>	157
Jasmina M. Grković-Major: On the Origin of the Optative Use of the Verbal Adjective in <i>-l</i>	158
Марјан Д. Марковиќ, Зузана В. Тополињска: Формална и семантичка деривација на прасловенскиот корен <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> во македонскиот и полскиот јазик	159
Марјан Д. Марковић и Зузана В. Тополињска: Формална и семантичка деривација у прасловенском корену <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> у македонском и полском језику	172
Marjan D. Markovikj, Zuzana V. Topolinjska: Formal and Semantic Derivation of the Proto-Slavic Verbal Root <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> in the Macedonian and Polish Languages	173
Виктор Д. Савић: О проблему формирања ћириличкога писма. Неколика прилога	175
Виктор Д. Савич: О проблеме формирования кириллицы. Несколько заметок	203
Viktor D. Savić: On the Issue of the Formation of the Cyrillic Alphabet: Some Observations	204
Александар Б. Лома: Из старосрпске металуршке терминологије: <i>близница</i>	207
Александар Б. Лома: Из древнесербской металлургической терминологии: <i>близница</i>	219
Aleksandar B. Loma: On Old Serbian Metallurgical Terms: <i>bliznica</i>	220
Слободан Ј. Павловић: Допунска псеудокоординација у старосрпском језику	221
Слободан Ј. Павлович: Дополнительное псевдосочинение в древнесербском языке	238
Slobodan J. Pavlović: Complement Pseudo-Coordination in Old Serbian	239
Марта Ж. Бјелетић: Црквенословенски творбени елементи у српским народним говорима (суфикс <i>-ије</i>)	241
Марта Ж. Белетич: Церковнославянские словообразовательные элементы в сербских народных говорах (суфикс <i>-ије</i>)	252
Marta Ž. Bjeletić: Church Slavonic Word-Formation Elements in Serbian Vernaculars (the Suffix <i>-ije</i>)	253
Снежана М. Петровић: Две ране турске позајмљенице у словенским језицима – <i>јарак</i> и <i>јаруга</i>	255
Снежана М. Петровић: Два ранних тюркских заимствований в славянских языках – <i>јарак</i> и <i>јаруга</i>	268
Snežana M. Petrović: Two Early Turkic Loanwords in the Slavic Languages – <i>jarak</i> and <i>jaruga</i>	268

Јелена М. Стошић: Дистрибуција просторних заменичких прилога у старој српској писмености	269
Елена М. Стошич: Распространение пространственных местоимений в сербской письменности	285
Jelena M. Stošić: Distribution of Spatial Demonstratives in Serbian Literacy	286
Исидора Г. Бјелаковић: Језик рачунског дневника храма светих апостола Петра и Павла у Араду (1728–1752) – фонолошке особине	287
Исидора Г. Бјелакович: Язык дневника учета храма святых апостолов Петра и Павла в Араде (1728–1752 гг.) – фонологические характеристики	300
Isidora G. Bjelaković: The Language of the Accounting Ledger Journal of the Church of the Holy Apostles Peter and Paul in Arad (1728–1752) – Phonological Features	301
Најда И. Иванова: Из историје српске филологије 19. века. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) Димитрија Тирола	303
Најда И. Иванова: Из истории сербской филологии XIX века. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) Димитрија Тирола	315
Najda I. Ivanova: On the History of the Nineteenth-Century Serbian Philology. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) by Dimitrije Tirol	315

Слободан Н. Реметић, Радојка Б. Цицмил-Реметић: О употреби предлога <i>за</i> у говору источнобосанских Ера	317
Слободан Н. Реметић и Радојка Б. Цицмил-Реметић: К вопросу об употреблении предлога <i>за</i> в говоре восточнобоснийских Эров	328
Slobodan N. Remetić, Radojka B. Cicmil-Remetić: On the Use of Preposition <i>za</i> in the Vernacular of Eras from Eastern Bosnia	329
Софија Р. Милорадовић: Граматикализација и полифункционалност предлога <i>за</i> у призренско-тимочким и косовско-ресавским говорима	331
Софија Р. Милорадович: Грамматализованость и полифункциональность предлога <i>за</i> в призренско-тимокском и косово-ресавском диалектах	352
Sofija R. Miloradović: Grammaticalization and Polyfunctionality of the Preposition <i>ZA</i> in Prizren-Timok and Kosovo-Resava Vernaculars	353
Веселинка Т. Лаброска, Станислав Р. Станковић: Негацијата во вратничкиот и во скопскоцрногорскиот говор – споредба со горноморавскиот говор	355
Веселинка Т. Лаброска, Станислав Р. Станковић: Негација у вратничком и скопскоцрногорском говору – у поређењу с горњоморавским говором	366
Veselinka T. Labroska, Stanislav R. Stanković: Negation in the Dialects of Vratnica and Skopska Crna Gora – a Comparison with the Dialect of Gornja Morava	367

Радивоје М. Младеновић: Реченице са временском клаузом у говору Призренског Подгора	369
Радивоје М. Младеновић: Предложения с временной клаузой в говоре Призренского Подгора	381
Radivoje M. Mladenović: Sentences which Contain Temporal Clauses in the Vernacular of the Prizren Podgor	382
Motoki Y. Nomachi: On a Particular Usage of the Locative and Accusative Cases in Burgenland Croatian	383
Мотоки Ј. Номачи: О употреби локатива и акузатива без предлога у језику градишћанских Хрвата	407
Мотоки Ј. Номачи: Об употреблении предложных и винительных падежей без предлогов в языке Хорватов в Градишке	408

Борис Ју. Норман: Именной субъект при глагольном сказуемом в 1-м лице множественного числа (<i>Одни бабы живем</i>)	409
Борис Ј. Норман: Именски субјекат при глаголском предикату у првом лицу множине (<i>Одни бабы живем</i>)	420
Boris Ju. Norman: Nominal Subject with a Verb Predicate in the 1 st Person Plural (Russian <i>Odni baby zhivem</i>)	421
Victor A. Friedman: <i>Neka</i> : How Macedonian Differs from Both Bulgarian and the Former Serbo-Croatian	423
Виктор А. Фридман: <i>Нека</i> : како се македонски језик разликује и од бугарског, и од некадашњег српскохрватског	427
Виктор А. Фридман: <i>Нека</i> : чем македонский язык отличается от болгарского и от бывшего сербохорватского	428
Твртко Т. Прћић: И скраћенице и речи: акроними у српском језику	429
Твртко Т. Прћич: И аббревиатуры, и слова: акронимы в сербском языке	465
Tvrtko T. Prčić: Abbreviations and Words at the Same Time: Acronyms in Serbian	466
Срето З. Танасић: Дијалoшкa цитација као вид туђег говора	467
Срето З. Танасич: Диалогическая цитатность как вид чужой речи	481
Sreto Z. Tanasić: Dialogic Citation as an Aspect of Other People's Speech	481
Мирослав Б. Николић: Лексема <i>пар</i> као квантификатор у српском језику	483
Мирослав Б. Николич: Лексема <i>ПАР</i> как квантификатор в сербском языке	495
Miroslav B. Nikolić: Lexeme <i>PAR</i> as a Quantifier in the Serbian Language	496

Душка Б. Кликовац: О речничкој обради заменичких речи (на примеру показних заменица <i>оволики, њолики</i> и <i>онолики</i>) . . .	497
Душка Б. Кликовац: Об отражении в словаре местоименных слов (на примере указательных местоимений <i>оволики, толики, онолики</i>)	515
Duška B. Klikovac: On the Lexicographic Treatment of Pronominal Words (Exemplified by Serbian Demonstrative Pronouns <i>ovoliki, toliki</i> and <i>onoliki</i>)	516
Станислава-Сташа Тофоска: Префиксните зборообразувачки модели на глаголите на движење во македонскиот јазик	517
Станислава-Сташа Тофоска: Префиксални творбени модели основних глагола кретања у македонском језику	529
Stanislava-Stasha Tofoska: Derivational Models with Prefixes in Macedonian Verbs of Motion	529
Људмила В. Поповић: Доминантне и рецесивне варијанте језика у светлу Европске повеље о регионалним или мањинским језицима	531
Људмила В. Поповић: Доминантны и рецесивны варианты языка в свете европейской хартии о региональных языках или языках меньшинств	554
Ljudmila V. Popović: Dominant and Recessive Variants of Language in the Light of the European Charter for Regional or Minority Languages	555
Владислава Ж. Ружић: О финалним реченицама у српском језику	557
Владислава Ж. Ружић: О придаточных предложениях цели в сербском языке	574
Vladislava Ž. Ružić: About Intentional Sentences in the Serbian Language	575
Ивана Н. Антонић: Један вид кондензовања временске клаузе у српском језику	577
Ивана Н. Антонић: Один тип конденсации временной придаточной в сербском языке	593
Ivana N. Antonić: One Type of Condensation of the Temporal Clause in the Serbian Language	595
Миливој Б. Алановић: Аналитички каузативи: структурна и значењска обележја предикатског израза	597
Миливој Б. Алановић: Аналитические каузативы: структурные и семантические характеристики предикативного выражения	624
Milivoj B. Alanović: Analytical Causatives: Structural and Semantic Characteristics of the Predicate Construction	624

Снежана У. Гудурић: Мали прилог контрастивној синтакси просте реченице индоевропских језика. Основне реченичне структуре у српском и француском језику	625
Снежана У. Гудурић: К вопросу о сравнительном синтаксисе простого предложения в индоевропейских языках. Основные синтаксические конструкции в сербском и французском языках	644
Snežana U. Gudurić: Petite contribution à la syntaxe contrastive de la phrase simple en langues indoeuropéennes. Les structures syntaxiques fondamentales en serbe et en français	645
Билјана Ж. Марич: Маркери унутрашњег говора у руском и српском језику	647
Билјана Ж. Марич: Маркеры внутренней речи в русском и сербском языках	658
Biljana Ž. Marić: Inner Speech Markers in Russian and Serbian	658
Драгана М. Керкез: О везнику <i>a</i> у савременом руском језику у поређењу са српским	659
Драгана М. Керкез: О союзе <i>a</i> в современном русском языке в сравнении с сербским	673
Dragana M. Kerkez: Russian Conjunction <i>a</i> in Comparison with Serbian	674
Стана С. Ристић: Концепт домовина/отаџбина у контексту асоцијативне граматике	675
Стана С. Ристић: Концепт родина/отечество в контексте ассоциативной грамматики	694
Stana S. Ristić: The Concept of HOMELAND/FATHERLAND in the Context of Associative Grammar	695
Неђо Г. Јошић: Поглед на српску ауторску лексикографију	697
Неђо Г. Јошић: Взгляд на сербскую авторскую лексикографию	709
Neđo G. Jošić: A View of Serbian Authored Lexicography	710
Марија Ј. Стефановић: Ка опису концепта <i>вредносӣ</i> у српском језику	711
Марија Ј. Стефановић: К описанию концепта <i>ценность</i> в сербском языке	729
Marija J. Stefanović: Towards the Description of the Concept of <i>Value</i> in the Serbian Language	730
Владан З. Јовановић: Именица <i>в(и)јенац</i> у изразима с хришћанском компонентом значења у српском језику (из угла српског лексикографског описа)	731
Владан З. Јовановић: Существительное <i>в(и)јенец</i> в выражениях с христианским компонентом значения в сербском языке (с точки зрения сербского лексикографического описания)	745
Vladan Z. Jovanović: Noun <i>в(и)јенац</i> in Phrases with Christian Meaning Component in the Serbian Language (from the Viewpoint of Lexicographic Description)	746

Марина М. Николић: Лексика са семантичком компонентом простора и времена у српском јавном дискурсу током пандемије ковида	747
Марина М. Николич: Лексика со значением времени и пространства в сербском публичном дискурсе во время пандемии ковида	768
Marina M. Nikolić: Spatial and Temporal Vocabulary in Serbian Public Discourse During the COVID Pandemic	769

Хроника

Излагања на представљању књиге: Предраг Пипер, Иван Клајн, Рајна Драгићевић, <i>Нормативна граматика</i> , четврто издање, Нови Сад: Матица српска, 2022, Матица српска, 25. V 2022.	
Градуелност нормативних решења (Јасмина Грковић-Мејџор)	771
Другачија граматичка решења у <i>Нормативној граматици</i> (Весна Ломпар)	776
Четврто издање <i>Нормативне граматице</i> (Рајна Драгићевић)	780

Прикази и критика

Olga Kielak. <i>Zwierzęta domowe w języku i kulturze. Studium etnolingwistyczne</i> . Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2020, 316 str. (Ана Самарцић)	785
Дорота Пазио-Влазловская. <i>Церковь в кругу ценностей: семья, традиция, патриотизм (по материалам интернет-портала «Российской газеты»)</i> . Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2021, 246 стр. (Ивана Лазић Коњик)	795
<i>Словарь русского языка коронавирусной эпохи</i> . М. Н. Приемышева (отв. ред.), Ю.С. Ридецкая / Санкт-Петербург: Институт лингвистических исследований РАН, 2021. – 550 с. <i>Русский язык коронавирусной эпохи</i> . Коллективная монография / Ин-т лингв. исслед. РАН; М. Н. Приемышева (отв. ред.), Ю. С. Ридецкая. — СПб.: Ин-т лингв. исслед. РАН, 2021. – 610 с. (Драгана Керкез)	802
Миљивој Алановић. <i>Зайиси из српске синтаксе: узајамне везе форме и значења</i> . Нови Сад: Универзитет у Новом Саду – Филозофски факултет, 2020, стр. 350. (Наташа Киш)	813

- Милош Ковачевић. *Српски стилстичари*. Београд: Српска књижевна задруга, Едиција „Књижевна мисао“, 2021, 332 стр. (Милка Николић) 820
- Светлана Слијепчевић Бјеливук. *Рекламно-пропагандни жанр у српском политичком дискурсу*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2021, 248 стр. (Марина М. Николић) 834

Регистри

- Регистар кључних речи LXXVIII књиге
Јужнословенског филолога, св. 2 839
- Регистар имена LXXVIII књиге
Јужнословенског филолога, св. 2 843

Ову књигу „Јужнословенског филолога“ посвећују почившем академику Предрагу Пићеру његови пријатељи, колеге и ученици са захвалношћу и поштовањем.

Gregory T. ...

ЧЕТВРТО ИЗДАЊЕ НОРМАТИВНЕ ГРАМАТИКЕ

О *Нормативној граматици* говорила сам у овој сали када је било објављено њено прво издање и тада сам имала част да за овим столом седим с уваженим ауторима – академиком Предрагом Пипером и академиком Иваном Клајном, као и с академиком Милорадом Радовановићем, једним од рецензената. Нико од њих, на нашу велику жалост и ненадокнадиву штету наше науке, није више с нама, па се истовремено радујемо објављивању четвртог издања ове књиге, али и тугујемо за онима који су учествовали у њеном настајању. Туга је тим већа што је коректура четвртог издања *Нормативне граматице*, која је сада пред нама, представљала оно последње што је професор Предраг Пипер радио у свом животу. Преминуо је 9. септембра, последње коректорске исправке начинио је 7. септембра, а договор је био да 15. септембра предамо Матици српској коректуру преломљене *Граматице*.

Професор Предраг Пипер трудио се да нова издања својих књига увек проширује и допуњава, па када је дошао ред на објављивање четвртог издања *Нормативне граматице*, позвао ме је да допуним део посвећен творби речи, а сâм је допунио поглавље о синтакси.

Дозволите ми да укратко изнесем нека своја преиспитивања и дилеме с којима сам се суочила као један од аутора четвртог издања књиге пред нама.

Први изазов за мене је представљао однос према поглављу о творби речи у ранијим издањима *Нормативне граматице* (НГ). Поглавље је настало скраћивањем рецентног приручника *Творба речи у савременом српском језику* академика Ивана Клајна. Због тога, као и због чињенице да је проф. Клајн и један од аутора НГ, иако то од мене нису тражили ни проф. Клајн, а ни проф. Пипер, одлучила сам да не мењам ништа у ономе што је већ написано и да своје интервенције конципирам као допуне. Допустила сам себи само да обришем неколико примера. Приступајући на овакав начин већ написаном тексту, имала сам велики проблем да ускладим свој поглед на творбу речи с оним који је представљен у књизи

– садржајно, концепцијски и методолошки. Схватила сам и да ће бити веома тешко, у могућим новим издањима, осавременили остала поглавља ове граматике, на пример, фонетику и морфологију, а задржати оно што је у њој већ написано. Ако се пак буде кренуло из почетка, отвара се питање да ли би то била граматика оних аутора који су је потписали или неких нових. И даље: ако на корицама стоје њихова имена, имамо ли права да мењамо поглавља без њихове сагласности? Због тога се поставља питање могућности нових, промењених и допуњених издања ове књиге. И не само у вези с овом књигом, већ начелно, колико права имамо да мењамо садржај књига које потписују и они који више нису живи?

Други изазов био је језик *Граматице*. Наиме, граматика се пише далеко концизнијим језиком него други научни радови и монографије. Суочила сам се са муком писања текста граматике јер иза сваке реченице у научном делу тога типа стоји научно истраживање. Нема нимало празног хода, нема дугих експликација, већ се нижу научно проверене чињенице. Када сам професору Пиперу послала прву верзију својих допуна поглавља о творби речи, ово су били његови коментари који су се понављали готово на свакој страници:

„Осврте на лингвистичка истраживања требало би у Граматици изоставити.“

„Предлажем да се за *Нормативну граматику* изостави.“

„Овај део не одговара Граматици, али би се одлично уклопио у неку монографију о творби речи.“

„Скратити. Свести на један пасус.“

Требало је, дакле, разумети и разликовати садржај, приступ и стил текста о творби речи који одговара граматици и оног који је прикладан за монографију.

Требало је, даље, прочитати најважније радове о творби речи домаћих и страних аутора, али не позивати се на њих онако како смо навикли.

Требало је избегавати, колико год је то могуће, критички приступ литератури, полемички стил, изношење дилема, тј. све оно што је, у ствари, најдрагоценије за научни рад.

Требало је сажимати, изнети чињеницу у једној реченици или две, не доказивати је, па прећи на следећу, и тако редом.

Показало се да је написати једну страницу *Граматице* теже него написати цео научни рад-чланак и да се једна страница понекад састоји из закључака десетине научних радова о неким питањима. За писање *Граматице* потребан је посебно наштелован мисаоно-језички апарат аутора и изразита концентрација, моћ разликовања важног од неважног,

убедљивост без убеђивања, напета усредсређеност у центар појаве. Такав тип компјутерске прецизности красио је професора Предрага Пипера и мало којег српског лингвисту осим њега. После овог искуства учешћа у изради граматике, не чуди ме што немамо више таквих приручника.

Следећи проблем који бих издвојила јесте дупла оштрица *Нормативне грамаџике*. Наиме, она је истовремено граматика, али и нормативни приручник, па се поставља питање како помирити обе њене намене и да ли се могло другачије поступити.

Центар синтагме *нормативна грамаџика*, њено лексичко језгро, представља лексема *грамаџика*. Књига пред нама је, пре свега, грамаџика. Према томе, пре него што се упитамо због чега је неки садржај обрађен у НОРМАТИВНОЈ грамаџици, треба да имамо у виду да га је аутор сматрао неопходним у ГРАМАТИЦИ. И још нешто: ако уз одређене појаве не стоји нормативна напомена, и то је податак у нормативној грамаџици и треба га читати као чињеницу да у вези с тим питањима нема нормативних недоумица. Дакле, изостанак напомене је подједнако напомена, као и она која је експлицитно у књизи дата.

Желећи да дам какав-такав допринос и осталим деловима овог приручника, окружила сам се нормативистичким приручницима с намером да, где год је то могуће, допишем још понеку нормативну напомену. Унела сам их око двадесетак, и то с муком, јер се испоставило да је проф. Клајн то већ био урадио у претходним издањима и зато могу рећи да су у *Нормативној грамаџици* пописане скоро све недоумице које су описали српски нормативисти. Према томе, *Нормативна грамаџика* јесте нормативистички приручник и поред тога што представља, пре свега, грамаџику.

У вези са нормом још да додам и то да сам за потребе промоције првог издања НГ издвојила скоро сто различитих нормативних квалификатора у овој књизи, који сведоче да су аутори грамаџике схватили норму сасвим еластично, од: **нормативно је недопустиво, није одлика развијене говорне културе, треба избегавати**, преко: **прикладније је; није погрешно ни; исправно је, али ређе; боље је него; данас је обичније; препоручује се, али није обавезно**, па до: **препоручује се** и сл. Овакав нијансирани приступ норми је сасвим сигурно најприкладнији – не претерује се ни са прескриптивношћу, а ни са нормативном анархијом. Ово питање је важно и надилази проблем приступа језичкој норми јер се данас, у време наглашене поларизације, људи деле на тобож напредне анархисте (који би да руше сва правила у свим сферама) па до оних који могу да живе само ако следе туђа правила.

Следећи проблем за аутора *Нормативне грамаџике* састојао се у следећем – НГ представља део пакета Матичиних приручника који

морају бити међусобно усаглашени, а то значи да чак и ако је неки лингвиста правилно сагледао неко, на пример, правописно питање и у лингвистичком часопису или зборнику објавио своје критичко виђење те појаве, у *Нормативној граматици* такво мишљење није узето у обзир и неће бити унесено све док се не буде нашло у новом издању *Правойиса* или речника Матице српске. Правило је да приручници треба да буду усаглашени, што је, наравно, добро решење. Ипак, довело је до тога да, иако сам незадовољна, на пример, правилом о писању префиксоида у важећем *Правойису*, па сам осмислила другачија решења и објавила рад о томе, у *Нормативној граматици* нисам могла да станем иза онога што мислим.

Следеће донекле спорно питање био је проблем садржаја допуна поглавља о творби речи. Иако је цело то поглавље допуњено, најважније новине налазе се на почетку и крају поглавља. Наиме, на почетку се налазе општи појмови о теорији творбе речи као науке, а на крају се налази одељак о грађењу нових речи. Опште појмове о теорији творбе речи написала сам на основу литературе с којом сам се упознала учествујући у раду Комисије за творбу речи Међународног славистичког комитета. Дакле, одељак садржи водеће славистичке погледе на деривациона питања која су, међутим, углавном непозната у србистици. Питала сам се треба ли да уносим тај одељак и у њему доста нових појмова и термина јер НГ, према мом мишљењу, не треба да буде научнотеоријски експеримент, већ оличење општеважећих србистичких граматичких погледа, провучених кроз норму. Схватила сам, међутим, да у србистици не постоји теорија творбе речи и да се, изузев проф. Боже Ћорића, нико тиме није бавио. Постоје само пописи и описи творбених средстава, творбених начина, творбених категорија и творбених модела, без било какве теоријске базе. Због тога сам одлучила да изнесем основна становишта из славистичке литературе у нади да ће и у српској средини бити прихваћена или да ће представљати инспирацију за заснивање неке другачије, српске, теорије творбе речи.

У вези с одељком о грађењу нових речи, професор Предраг Пипер питао се треба ли у НГ да буде обрађено такво поглавље јер се остали делови не завршавају описом нових језичких јединица и језичких процеса у тим областима, али ја сам инсистирала на томе образлажући свој став чињеницом да ни у једној области нема толико новина као у лексици и да само поглавље о творби речи заслужује одељак о новим јединицама и процесима, као и да баш нормативна граматика треба да садржи описе тих новина и да се одреди према њима. Тако сам се „изборила“ за систематизацију творбених новина у поглављу о творби речи.

Издвојила бих још једну дилему, а то је место семантике у *Нормативној граматици*. На први поглед, семантика није предмет *Граматики*, али место семантике у граматичком приручнику ипак зависи и од аутора. Тамо где је то било могуће унела сам семантички поглед на нека граматичка питања, што се нарочито види у поглављу о творби речи, које је обрађено и из угла творбене семантике, а пажљив читалац ће и на другим местима приметити семантичке интервенције, али само тамо где оне могу на одређени начин утицати на граматичко понашање језичких јединица. Нпр. на стр. 109, у одељку о присвојним заменицама, додала сам ову напомену:

Заменица *свој* развила је неке значењске компоненте, нарочито у домену конотације, које превазилазе заменичку упућивачку улогу и омогућавају јој придевску и именичку употребу у реченици, као и богато деривационо гнездо, које сведочи о семантичком потенцијалу те речи (нпр. *својатајџи*, *својџа*, *својина*, *својски*, *својсџивен*, *својсџиво*). У примеру *биџи јак и свој*, ова заменица остварује придевско значење *слободан, независан; оригиналан, нарочити*, а у примеру *слаџи својима џакетџи* употребљена је именички и значи *рођак, сродник, блиска особа*.

Могла бих да наводим и друге недоумице и изазове, али уместо тога, на самом крају желим да захвалим рецензенту академику Јасмини Грковић-Мејдор на изузетно корисним сугестијама у поглављу о творби речи јер ми је указала на примере који из угла историје српског језика нису добро одабрани. Захвалност дугујемо и проф. Исидори Бјелаковић, уреднику *Нормативне граматики*, на пажљивом читању и на коментарима од којих су многи унесени у коначни текст. Без професора Драгана Станића, председника Матице српске, његове подршке и разумевања, не би било четвртог издања *Нормативне граматики*, а ни оних ранијих. Највећу захвалност за *Нормативну граматику* сви заједно дугујемо, ипак, пре свега, академику Предрагу Пиперу, а затим и академику Ивану Клајну, који кроз ову књигу настављају да живе и да полемишу с нама о многим граматичким питањима.

*Рајна Драгићевић**

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за српски језик са јужнословенским језицима

* rajna.dragicevic@fil.bg.ac.rs